

Sidste nyt om Løjte Grethe.

I tidens løb har der været skrevet meget om Kræn Eg og Løjte Grethe, uden at der har været egentlig dokumentation for, om det var korrekt.

Bl. a. har Christen Nørrelykke Christensen skrevet om dem i "Langs Voer å", og Elmer Dalsgaard i bogen "Hjallerup Markeds historie", hvor han mener, at hun hed Ane Marie Christensen, født 12. marts 1838 ved Lindenberg i Blenstrup sogn.

Nu har Per Hergaard og Ketty Kristoffersen, begge tilknyttet Lokalhistorisk Arkiv i Dronninglund – uafhængigt af hinanden - forsket og fundet beviser i kilderne for, hvem Løjte Grethe egentlig var!

Karen Margrethe Jørgensdatter (Løjte Grethe) blev født den 26. juli 1848 i Klitlund, Råbjerg Sogn. Hendes forældre var Jørgen Svendsen og Johanne Pedersdatter (Raabjerg sogn, fødte kvinder 1848).

De ses også i folketællingen for Råbjerg, Klitlund by, et fattighus i 1850: Jørgen Svendsen 32 år, hans kone Johanne Pedersdatter, 37 år, deres datter Karen Margrethe Jørgensdatter, 2 år samt yderligere en datter. I folketællingen for Råbjerg Sogn 1860 er moderen alene i fattighuset sammen med nu tre børn, heraf Karen Margrethe Jørgensen, nu 14 år. Det næste, man hører til Karen Margrethe, var 24. maj 1885, hvor hun i Råbjerg Sogns kirkebog fik indskrevet en datter, Johanne Boline

Jørgensen, der døbttes sammesteds 21. juni. Datteren indførtes også i

Hørnsted Kirkebog med samme datoer, men her findes yderligere oplysninger, idet faderen opgives som hendes fraskilte mand, Jens Larsen i Bjørnhøj. Karen Margrethes alder angives her til 38 år. Vedrørende dette ægteskab har Ketty Kristoffersen ledt efter det i samtlige kirkebøger i området samt søgt andetsteds, men har ikke fundet ægteskab indgået mellem disse to.

I juni 1888 finder man i Dronninglund Kirkebog for viede: unkarl Kristen Jensen, Jespersgård, indsider i Sømosen, 54 år (Kræn Eg), og ugifte Karen Margrethe Jørgensdatter, husholderske hos brudgommen, 39 år boende i Sømosen.

Men hvad der er vigtigt: Under vielsesdagen står der: Ægteskabet ikke fuldbyrdet.

Hvorfor mon ikke?

For at et ægteskab ikke kunne fuldbyrdes dengang, kunne der ligge flere forskellige årsager til grund:

- At man ikke var konfirmeret og derfor ikke havde været til alters
- At man ikke var ved sin fornufts fulde brug
- At man ikke havde haft børnekopper og ikke var vaccineret
- At der fra fattigvæsenets side var nogle indvendinger
- At tvende, som have bedrevet hor med hinanden, ikke må kunne komme sammen i ægteskabet

Hvad var mon årsagen til, at de to ikke kunne få ægteskabet fuldbyrdet?

Ser man i Bindslev kirkebog 2. oktober 1864, hvor Karen Margrethe står blandt de konfirmerede piger. Rubrikken, der skal indeholde konfirmandens kundskab og opførsel, er tom. Det vil sige, at hun ikke har været i stand til at få nogle kundskaber = at hun var meget dårligt begavet, så dårlig, at hun ikke kunne blive konfirmeret og dermed heller ikke gift!

Det bliver faktisk bekræftet af en folketælling fra 1880 fra Bindslev, Tronmark, hvor Karen Margrethe Jørgensen, 32 år, er i pleje. Når man er i pleje i den alder, må man have haft svært ved at klare sig selv.

Nu ved man omtrent, hvornår Kræn Eg og Løjte Grethe mødte hinanden. Løjte Grethe (Karen Margrethe) fik en datter i 1885, som Kræn Eg ikke var fader til. I 1888 forsøgte de at blive viet, så på et tidspunkt mellem 1885 og 1888 mødte de hinanden og holdt derefter sammen resten af livet.

Om datteren, Johanne Boline Jørgensen, ved man ud fra folketællingen for Råbjerg, Aalbæk by 1890, at hun var i pleje hos arbejdsmand Ole Christian Jørgensen og hustru Thomine Pedersen. Hun var da 4 år. I kirkebogen for Råbjerg sogn 10. januar 1891 er Johanne Boline Jørgensen opført som død, 5 år.

Kræn Eg eller Kristen Jensen, som han hed, var født den 4. februar 1834 i Jespersgård ved Dorf som barn af en ugift pige, Karen Andersdatter, født 26. maj 1806 i Skæve sogn og udlagt barnefader, afdøde gårdmand Jens Andersen Aistrup i Dorftved. Han tog efter sigende tog livet af sig, inden Kræn blev født. Kræn blev konfirmeret i Dronninglund Kirke 7. april 1850.

I folketællingen for Voer sogn 1890 boede Kræn og Grethe sammen. Kræn var 56 år og skorstensfejer. Grethe var 42 år. Deres ægteskabelige stilling er markeret som gift. Dvs. at to år efter, at der i kirkebogen stod, at ægteskabet ikke var fuldbyrdet, mente de stadig, at de var gift. Havde de ikke fået at vide, at ægteskabet ikke var gældende, eller ville de ikke vide det?

Hvor stammer deres tilnavne fra?

På Niels Graversens kort over Storskoven og dens stednavne kommer han ind på, hvorfor Kræn-Eg blev kaldt sådan.

Nr. 22. Egehuset. Her mener man, at Kræn Eg har boet og fået sit tilnavn, før han traf Løjte-Grethe.

Man skal huske, at på vendelbomål udtales eg som jiig.

Men allerede i 1888 boede de to sammen i Sømosen, da de forsøgte at blive viet. Måske havde Kræn boet i længere tid i Sømosen?

Hvorfor kom Grethe til at hedde Løjte Grethe? Det hænger sandsynligvis sammen med hendes omstrejfende tilværelse. På vendelbomål findes ordet løjtre, der betyder at drive omkring og løjter, der betyder drivert.

Hvor boede de ellers henne?

Ifølge kortet over Dronninglund Storskov boede de i en periode omkring år 1900 i noget, som kaldtes Pøl-huset.

På et tidspunkt boede de på Trintved Hede ved Dorf i en gammel rønne, der delvist var gravet ind i en skråning.

Ved folketællingen 1906 findes de på Bur Hede ved Ørsø, hvor de var logerende hos husmand Jens Møldrup Sørensen.

De var dog sjældent hjemme i deres bolig – og aldrig om sommeren, hvor de vandrede fra sted til sted med tiggerposen i hånden. Brød, sul, spegesild og andet godt fik de, for Grethe var meget dygtig til at tigge. Kræn kunne arbejde som skorstensfejer, men de levede af tiggeriet.

På grund af drillerier og ubehageligheder holdt de sig fortrinsvis til de mindre gårde, hvor der ikke var mange tjenestefolk. Det vides, at de kom meget i Markedsdalen og egnen omkring Bjørnlund. Undertiden fik de lov til at overnatte i en kobås, fordi folk ikke var glade for at få dem ind på grund af deres mange lus.

Grethe var den stærke i forholdet. Hun tiggede godt, og kom nogle dem for nær, var hun i stand til at bruge mund, så det holdt folk på afstand.

Trods deres barske livsvilkår havde Kræn og Grethe deres gudstro i behold. De kom godt ud af det med hinanden, men blev de uenige, var det Grethe, der havde overtaget.

Deres bedste ven var deres hund, Paris, der var det eneste væsen, de havde fuld tillid til. Den fulgte dem overalt, og når Grethe skældte ud, gøede den med i sin diskant.

Kræn Eg døde som 75-årig den 30. april 1909 på Skjellets mark. Han står i kirkebogen som ugift og nød alderdomsunderstøttelse. Dagen før var parret gående på vejen ved Hønborg, og Grethe skældte ud, fordi det gik for langsomt med Kræn.

I folketællingen for 1911 for Dronninglund sogn står hun opført som logerende på Skjellets mark og landstryger.

Da Kræn døde, mistede Grethe noget af livsmødet. Men hun anskaffede også en lille marmorplade til hans gravsted. Den kostede 5 kr. – en næsten uoverkommelig kapital for hende!

Løjte Grethe satte også Kræn Eg et andet minde. Den mand, hun havde valgt – og holdt fast ved hovedsageligt i modgang – om ham digtede hun en sang, som hun også satte egen melodi til.

Kræn Eg var min eneste ven
Nu er han hos Gud i himmelen:
I livet var han min eneste trøst
Han hvilede ved mit yndige bryst.

Det eneste minde om ham, jeg har,
Er hans skorstenskost og stok,
For han nåede aldrig at blive far,
Endskønt jeg ønskede det nok.

Og på hans grav jeg sætter en sten,
Den er af marmor så hvid og ren.
O, hvil i fred, Min kære Kræn.
Fra Grethe, din allerkjæreste ven.

Grethe var utrolig bange for at ende sine dage på Fattiggården. ”Kommer jeg på fattiggårde, bliver jeg aldrig menneske igen”, sagde hun ofte. Hun fortalte også om, da hun havde været på en fattiggård. Hun fik et ildebefindende, engang hun og Paris var på vej til Agersted og faldt om. Forbipasserende bragte hende og Paris til Enodden Fattiggård, hvor de fik et kammer og en god seng. Grethe sagde, at hun ikke lukkede et øje hele natten, og tidligt næste morgen skyndte de sig væk.

Trods de meget ringe livsvilkår var det at komme på fattiggård, der dog betød mad, gode sove- og bademuligheder, tag over hovedet osv., det mest forfærdelige, der kunne ske for Grethe. Bedre livsmuligheder betød mindre for hende end den skam, det for hende ville være at komme på offentlig hjælp på fattiggården.

Efter Kræn Egs død var hunden Paris Grethes eneste trøst. Det var en meget stor sorg for hende, da den døde. Dens død er et godt eksempel på de vilkår, hun havde måttet finde sig i det meste af livet.

Under en af sine vandringer havde hun lagt sig ved en bakke i Storskovens udkant for at hvile sig. Nogle drenge fangede hunden, der løb rundt og legede. De bandt en snor om dens hals og en stor sten dertil. Derefter skubbede de den ned ad en skrænt og ned i et vandhul, hvor den druknede. Dette skete, kort før hun døde.

Efter Paris's død blev Grethe tungsindig, og hendes helbred blev dårligere. Det ser også ud til, at det, hun frygtede mest af alt, skete for hende: hun kom på fattiggården den sidste del af sit liv. I folketællingen for Voer Sogn 1916 var hun indskrevet på Fattiggården som logerende.

Løjte Grethe døde den 9. marts 1918 på Dronninglund Sygehus som 69-årig. Hun var blevet fundet liggende syg og forkommen i en stald i Skæve, hvorefter hun kom sygehuset, hvor hun døde. I kirkebogen står hun opført som omstrejfende ugift tiggerske uden fast bopæl.

Tilbage mangler så svaret på, hvorfor man ved, at dette er den "rigtige" Løjte Grethe. Jo, det skyldes, at Aalborg Stiftstidende den 12. marts 1918 (tre dage efter Grethes død), bragte en nekrolog, hvor disse oplysninger blev bragt. Det vil sige, at man havde fundet ud af (vidste?), hvem hun var, og hvor hun kom fra: **Karen Margrethe Jørgensdatter, født 26. juli 1848 i Råbjerg.**

Vi skylder Ketty Kristoffersen og Per Hergaard stor tak, fordi de har fundet beviserne for, hvem Løjte Grethe egentlig var.

Da Grethe døde, satte venner en marmorplade for hende op ved siden af Kræns. At dette gravsted er bevaret, er sjældent, men det skyldes, at menighedsrådet ved Dronninglund Kirke har overtaget vedligeholdelse m.m. Da Grethes gravsten engang i 1980'erne blev stjålet, var det også menighedsrådet, der erstattede den.

Selv i dag kender rigtig mange i Vendsyssel historien om Kræn Eg og Løjte Grethe. Der er skrevet sange om dem, der er lavet figurer af dem, og de lever stadig i den fælles erindring.

Melodi: Jens Vejmand

Hvem traver henad Vejen
I Støv, i regn i Slud
I sodet Vadmelskoffe
afsted på Skorstensfejden
det er jo Løjte Grethe
med Kræn sin Hjerte Ven
fra Sted til Sted de drager
og fejer Skorstenen.

Og naar paa Markedsdage
Det løjerlige Par
I Pudsen saas at drage
Man fik jo dette Svar.
Kræn Eg og Løjte Grethe
det er saamænd I seer
og Kræn han retter Ryggen
og Grethe venligst leer

Når Kræn fra Skorstenspiben
Med Kosten svinged stolt
Stod Grethe fuld af Glæde
Og sig til Hjærtet holdt
Hun elsked Kræn saa saare
Og vidste hun var hans
Endskønt ej sammenbundet
De savned brudekrans

Så døde Kræn, og Grethe
Blev ene med sin Nød
Men Mindet staar tilbage
Og det vil ikke dø
Kræn Eg og Løjte Grethe
Dem mange savne vil
For mindet at bevare
Er Visen blevet til

Dronninglund, den 6. maj 2021
Lene Dige